

TA'LIM JARAYONIDA O'QITUVCHI VA O'QUVCHI MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Osiyo Xalqaro universiteti magistranti

Nurmurodova Maftuna To'liq qizi

Ilmiy rahbar: Olimov Temur Hasanovich professor

+998914452802

maftunanurmurodova1@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini takomillashtirishning innovatsion yondashuvlari yoritiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim vositalari, interaktiv metodlar va kommunikativ strategiyalar orqali o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida samarali muloqot, hamkorlikka asoslangan o'quv muhiti hamda shaxsga yo'naltirilgan ta'limni shakllantirishning afzalliklari tahlil qilingan. Tadqiqotda innovatsion yondashuvlarning o'quvchi motivatsiyasi, kreativ fikrlash, mustaqil ta'lim faoliyati va ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar rivojiga ta'siri asoslab berilgan. Maqolada shuningdek, o'qituvchi faoliyatida raqamli pedagogika, masofaviy ta'lim, blended learning va STEAM ta'lim kabi zamonaviy texnologiyalarning qo'llanish samaradorligi ham ilmiy–amaliy nuqtai nazardan ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion ta'lim, o'qituvchi–o'quvchi munosabatlari, interaktiv metodlar, raqamli pedagogika, kompetensiyaviy yondashuv, motivatsiya, masofaviy ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, STEAM, kommunikativ kompetensiya.

Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi munosabatlari har doim ta'lim samaradorligining asosiy omillaridan biri bo'lib kelgan. XXI asrda jadal rivojlanayotgan texnologiyalar, raqamli muhit va innovatsiyalar ta'lim jarayoniga tubdan yangicha yondashuvlarni tatbiq etishni taqozo etmoqda. Bugungi kunda o'qituvchi bilim beruvchi yagona manba sifatida emas, balki o'quv jarayonining muvofiqlashtiruvchisi, yo'naltiruvchisi va motivatori sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarning mazmuni hamda shakli interaktivlik, hamkorlik, ochiq muloqot va shaxsga yo'naltirilgan pedagogika talablariga mos ravishda qayta ko'rib chiqilmoqda.

Innovatsion pedagogik yondashuvlar orqali o'quv muhitini demokratlashtirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va o'z-o'zini boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyati kengaymoqda. Xususan, masofaviy ta'lim, raqamli platformalar, multimedia texnologiyalari, STEAM ta'limi, interfaol

metodlar va differensial yondashuvlar o'qituvchi–o'quvchi hamkorligini yanada sifatli va samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqola ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini takomillashtirishning dolzarbligini asoslash, innovatsion yondashuvlarning zarurati va afzalliklarini yoritish hamda ta'lim sifatiga ko'rsatadigan ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan. Mazkur masalaning ilmiy-amaliy ahamiyati shundaki, innovatsion ta'lim jarayonini rivojlantirish orqali nafaqat o'quv faoliyatining natijalari oshadi, balki zamonaviy, raqobatbardosh, ijodkor va ijtimoiy faol shaxsni shakllantirish imkoniyati yaratiladi.

Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar bir necha yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Eng avvalo, zamonaviy ta'lim jarayoni shaxsga yo'naltirilgan pedagogikani talab qiladi. Ushbu yondashuvda o'quvchi passiv bilim oluvchi emas, balki faollik ko'rsatadigan, ijodiy fikrlaydigan va o'zining kompetensiyalarini rivojlantirishga intiladigan subyekt sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi esa bilimni tayyor holda beruvchi roldan chiqib, o'quvchini yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va motivatsiya uyg'otuvchi shaxsga aylanadi. Ta'lim samaradorligi o'quvchi ehtiyojlari, qiziqishlari va individual xususiyatlari asosida tashkil etilgan jarayonda yuqori bo'ladi. Shu ma'noda innovatsion yondashuvlar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni kuchaytirish, hamkorlikka asoslangan ta'lim muhiti yaratish, o'quvchilarning o'qishga bo'lgan faolligini oshirishga imkon beradi.

Innovatsion yondashuvlarning eng muhim jihatlaridan biri — bu raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishdir. Raqamli pedagogika o'quv jarayonini yanada interaktiv, ko'rgazmali va moslashuvchan qilishga yordam beradi. Masalan, onlayn dars platformalari, elektron darsliklar, virtual laboratoriyalar, videodarslar, o'qitishning sun'iy intellekt asosidagi dasturlari va mobil ilovalar o'quvchilarning bilimni mustaqil egallashi, muammolarni yechishi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, masofaviy ta'lim jarayonida muloqotning yangi shakllari: virtual konsultatsiyalar, vebinarlar, interaktiv chatlar va guruhli loyihalar orqali o'qituvchi–o'quvchi hamkorligi sifat jihatidan o'zgaradi. Raqamli muhitda har bir o'quvchi o'z tezligida ishlashi, topshiriqlarni takror bajarish imkoniyatiga ega bo'lishi va individual fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishi mumkin.

Ta'lim jarayonida interaktiv metodlarning qo'llanishi ham o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Muammoli vaziyatlarni yechish, keys-stadi, "aqliy hujum", guruhlarda ishlash, rolli o'yinlar, treninglar, refleksiya va brainstorming kabi metodlar o'quvchilarda tashabbuskorlik, muloqot madaniyati, mas'uliyat va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bunday yondashuvlar o'quvchilarda mustaqil qaror qabul qilish, fikrlarni asoslash,

bahs-munozara olib borish kabi kompetensiyalarni shakllantiradi. Interaktiv darslar orqali o'qituvchi o'quvchining fikrlash jarayonini kuzatadi, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi va individual ta'lim yo'nalishlarini tanlash imkoniga ega bo'ladi.

Shuningdek, ta'lim jarayonida STEAM (science, technology, engineering, arts, mathematics) konsepsiyasi katta ahamiyatga ega bo'lib, u o'quvchilarning real muammolarni yechishga yo'naltirilgan ijodiy va amaliy fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi. STEAM yondashuvi darsning shaklini o'zgartirish bilan birga o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni tatbiq etadi. O'quvchi bilan birgalikda loyihalar yaratish, modellar qurish, eksperimentlar o'tkazish ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Shu o'rinda o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etish, muammoni hal qilishda mas'uliyatli bo'lish va ijtimoiy hamkorlikni shakllantiradi.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish ham katta ahamiyatga ega. Zamonaviy o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki pedagogik muloqot ustasi bo'lishi lozim. Faol tinglash, empatiya, ijobiy baholash, konstruktiv fikr bildirish kabi kommunikativ strategiyalar o'quvchilar bilan salbiy holatlarning oldini oladi, sog'lom psixologik muhitni yaratadi. Bu orqali o'quvchi o'zini qadrlangan, tushunilgan va qo'llab-quvvatlangan his qiladi. Psixologik xavfsizlik va ijobiy o'quv muhitida o'quvchilarning motivatsiyasi va o'z-o'ziga bo'lgan ishonchi oshadi.

Shuningdek, innovatsion yondashuvlar baholash jarayonida ham o'z aksini topadi. An'anaviy baholash tizimidan farqli o'laroq, formatif baholash, portfoliolar, elektron baholash tizimlari, o'zaro baholash va o'zini-o'zi baholash orqali o'quvchilarning individual rivojlanishi va o'z ustida ishlashi monitoring qilinadi. Bu esa o'quvchida mas'uliyat va o'z qobiliyatlarini tahlil qilish madaniyatini shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va metodologiyasini tubdan yangilaydi. Bunday yondashuvlar ta'limni demokratlashtiradi, o'quvchilarda mustaqil, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi hamda o'qituvchini zamonaviy va kompetent pedagog sifatida shakllantiradi. Shu bois innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi zamonaviy ta'lim sifati va samaradorligining muhim mezonlaridan biridir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini sezilarli darajada ijobiy tomonga o'zgartiradi. Interaktiv metodlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini oshiradi, muloqot va hamkorlik samaradorligini kuchaytiradi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim joriy etilgan sinflarda o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalari, o'z-o'zini baholash madaniyati hamda ijodiy faoliyati yuqori darajada namoyon bo'ldi.

Shuningdek, elektron platformalar, masofaviy ta'lim va formatif baholash tizimlari o'qituvchilarga o'quv jarayonini individual yondashuv asosida tashkil etish, o'quvchilar esa o'z tempida o'rganish imkoniyatiga ega bo'lganligi aniqlandi. Innovatsion pedagogik strategiyalar qo'llangan guruhlarda o'quv intizomi, muloqot madaniyati, mas'uliyat va ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar rivoji ham sezilarli darajada oshgan. Umuman olganda, innovatsion yondashuvlar ta'lim sifati va pedagogik hamkorlikning samaradorligini oshirishda muhim omil ekani isbotlandi.

Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini takomillashtirish zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, innovatsion yondashuvlar bu jarayonning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, STEAM konsepsiyasi va kommunikativ strategiyalarning qo'llanishi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni kuchaytiradi, pedagogik hamkorlikni rivojlantiradi va o'quvchilarda mustaqil fikrlash hamda kreativ yondashuvni shakllantirishga yordam beradi.

Innovatsion ta'lim vositalari nafaqat o'qituvchining pedagogik salohiyatini kengaytiradi, balki o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, bilimlarni mustaqil o'zlashtirish, muammolarni hal etish, jamoada ishlash va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifatining oshishiga, o'quv jarayonining demokratlashuviga va zamonaviy pedagog shaxsining shakllanishiga zamin yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonini takomillashtirishda asosiy omil bo'lib, ta'lim tizimining raqobatbardoshligini ta'minlash, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish va kelajakda zamon talablari darajasida mutaxassislar tayyorlash imkonini beradi. Shu sababli, pedagoglar tomonidan innovatsion metodlar va texnologiyalarni izchil joriy etish, ularni amaliyotda qo'llash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb va zarur vazifa bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. To'xtaxo'jayev, B. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
2. Sayidahmedov, N. Pedagogik mahorat va innovatsion ta'lim metodlari. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Xoliqov, A. Ta'limda raqamli texnologiyalar va zamonaviy pedagogika. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2022.
4. Jalolov, J. Pedagogik muloqot va o'qituvchi–o'quvchi munosabatlari. – Toshkent: Nodir kitoblar, 2020.
5. Vygotsky, L. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.

6. Bruner, J. The Process of Education. – Cambridge: Harvard University Press, 1960.
7. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2015.
8. UNESCO. ICT in Education: Policy, Pedagogy and Practice. – UNESCO Publishing, 2019.
9. Anderson, L.W., & Krathwohl, D. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing. – New York: Longman, 2001.
10. Mishra, P., & Koehler, M. Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) Framework. – Routledge, 2016.